

שיחה עולמית

דברים שכותבים בחו"ל | ישי פלג

לא תישא שם-גנאי מיעוטיך לשווא

מחזה מוסר סבוך ומרתק התחולל בראשית השנה סביב ה'ניו-יורק טיימס', והציג לראווה את מלחמות הצדק החברתי הסוערות בתקשורת האמריקנית. מערכת העיתון הפכה לבמה שרוח הזמן מוצגת על גביה ממש. מחנות השמאל השונים בעיתון נאבקו זה בזה, התייצבו לצד ערכים וחלומות, וישבו – בזום וביישומוני מסרים – כמו השטן הטוב והמלאך הרע על כתפיו של העורך הראשי, דין באקט, השחור הראשון בתפקיד, בשעה ששקל כיצד להגיב להתנהגותו של כתב הבריאות המוביל בעיתון בימי המגפה. הדין נגזר כשהתברר שלוחמי הצדק החברתי ב'ניו-יורק טיימס' יכולים להתמיד בטירוף זמן רב יותר משהכוחות השפויים יותר בעיתון מסוגלים לבלום זאת. הטוב והרע הוכרעו, הכתב איבד את מקום עבודתו ובנוסף התנצל בהתרפסות מדוקדקת. הפרשה נפרשה על פני שורת פרסומים – ונסה לעקוב אחריה.

העובדות מתוארות באריכות בכתבתו של ג'ו פומפאו "זהו כאוס": מאחורי הקלעים של התפטרות דונלד מקניל מה'ניו-יורק טיימס' ב'ווייטי פייר' (10 בפברואר). מקניל הוותיק, שכתב בטיימס במשך 45 שנה, השתתף בקיץ 2019 במסע של בני נוער לפרו. בעקבות המסע, הגיעו להנהלת העיתון תלונות מכמה הורים, לפיהן – בין השאר – כשל מקניל

בהתבטאויותיו כשעלו לדיון "עניינים של גזע וסוגיות חברתיות רגישות אחרות". לפי הסברו המאוחר של מקניל, בשיחה במהלך הטיול שאלה אותו נערה כיצד להתייחס לידידה שכללה את המילה המשפילה "ניגר" בסרטון שהכינה. מקניל שאל אם היא אמרה את המילה כחלק משיר, ציטטה כותרת של ספר או השתמשה בה בתור קללה. כששאל זאת ביטא בעצמו את המילה – והאקדח נתלה על הקיר במערכה הראשונה.

פומפאו מספר שבעקבות התלונות ננוף מקניל בעל פה ובכתב בידי עורכי העיתון. לאחר כמה חודשים הוא החל לסקר מגפה חמורה שפרצה בסין והתפשטה ברחבי העולם; במהירות הוא נעשה לכתב-הכוכב של ה'ניו-יורק טיימס' בתחום הקורונה. ואז, ב-28 בינואר 2021, פרסם האתר 'דיילי ביסט' כתבה מאשימה על הטיול ההוא ב-2019. בתגובה הרשמית לכתבה התעקש העיתון שמקניל ננוף כראוי, ובכתבה צוטט גם מכתבו של העורך הראשי באקט לעובדים לאחר הפרשה ההיא, שבו הוא הודיע "שהוא 'זועם' על מקניל וששקל לפטר אותו, אבל הוסיף: 'נדמה לי שלא התכוון לדברי שטנה או אמר את המילה בזדון'".

VANITY FAIR

מקניל עצמו לא הגיב לכתבת הדיילי ביסט, אבל בתוך שבוע התפטר מעבודתו בעיתון. זה קרה לאחר ישיבות הנהלה רבות, בין השאר בהשתתפות מו"ל הניו-יורק טיימס סולצברגר והעורך הראשי באקט, ובעקבות התכתבות ענפה בערוץ פרטי של כמה עשרות "עובדים של צבע" – דהיינו, לא לבנים. חלק מהדיונים גלשו לרשת, ונערכו בפומבי בטוויטר ובפייסבוק. טענתם הגדולה ביותר של המוחים הייתה שמקניל לא התנצל על שביטא את מילת הגנאי. "חוסר ההתנצלות הפך למכשול מטורף", אמר לי כתב הטיימס, "כותב פומפאו. "העניין של מקניל הוא השערורייה הגדולה ביותר שראיתי בעיתון. זהו כאוס".

ביום רביעי, 3 בפברואר, "קניל סולצברגר מכתב מאת 150 עובדים 'זועמים' שדרשו חקירה נוספת של המסע לפרו והתנצלות של מקניל". המכתב נענה בהודעה לעובדים שהנהלה מקבלת בברכה את תרומתם לדיון ושהעיתון יעשה ככל יכולתו "ללמוד את הלקחים ולפעול בהתאם". שיחות טלפון בין המנהלים לכמה מכותבי המכתב, בניסיון להסביר ולהרגיע את הרוחות, ערערו את ביטחון העובדים ברצונה הטוב של הנהלה. הם אמרו זאת לבאקט, וההתמרדות הייתה בשיאה.

ביום חמישי מקניל נדרש להתנצל; ביום שישי הוכרזה התפטרותו במכתב לעובדים מאת באקט, שקבע: "איננו סובלים לשון גזענית, בלי תלות בכוונתה". לצד הודעת ההתפטרות נמסרה גם התנצלותו של מקניל: "חשבתי שאפשר להגן על ההקשר שבו השתמשתי במילה המגעילה הזאת. כעת אני מבין שאי אפשר לעשות זאת... העובדה שחשבתי אפילו שאפשר להגן עליו מוכיחה שיקול דעת רע להחריד... אני מצטער, אכזבתי את כולכם".

בימים הבאים ניסה באקט לרפא את השבר בשיחות עם העובדים. "שני נושאים נפרדים עלו בשיחות האלו", כותב פומפאו. "האחד הוא החרדה בקרב כמה עיתונאים, לבנים ולא לבנים, מכך שהחלטות מושפעות בידי גודד אקטיביסטים בקרב הצוות. האחר הוא הכאב העמוק על הבעיות הגדולות יותר שניצבות בפני אנשים של צבע בחברה של ימינו".

ביקורת. מה שהתחולל בניו יורק טיימס עורר עניין מחוצה לו. ברשתות החברתיות ובבלוגים ניתחו כל פרט ופרט בעלילה. ריץ' לאורי מה'נשיונל רוויו' אבחן ב-8 בפברואר את אופיין של התנצלויות דוגמת זו של מקניל, במאמר "האומנות המשפילה של ההתנצלות ה'ערה'" (המונח במקור הוא woke, המציין ערנות לנושאי צדק חברתי): "המתנצל חייב להתגולל בכשלו... לעולם לא ייפגעו רק כמה אנשים אלא מוסדות שלמים וקטגוריות של אנשים, שזועזעו עד עמקי נשמתם... ההתנצלויות הללו הן סיפורי מוסר קטנים, שבהם הפוגע מכיר בכך ששגה ולא הבין כמה פוגעני היה... הפוגע מודה בעומס ה'פריבילגיות'

שלו... וכל הלמידה הזו לא הייתה מתחוללת בלי הדרכתם של הערניים באמת (the truly woke), הראויים לפיכך להערכה הרבה ביותר".

לבסוף טוען לאורי שגורם אחד עומד ביסודן של כל ההתנצלויות הללו: "זהו פחד, פחד מכוחם התרבותי של המאשימים, מיכולתם להרוס קריירות, מוניטין וחיים. הוודויים הללו אינם נסחטים מהנאשם באיזמי עינויים או הגליה. אבל הם מחולצים ממנו, ולכן הם נשמעים שקריים כל כך".

ג'ונתן חייט, במאמר במגזין ניו-יורק ("תיאור קללה אינו זהה לשימוש בה", 8 בפברואר), אבחן את הבעיה העיקרית. הוא התייחס לסתירה בין שתי ההצהרות של עורך העיתון – שמקניל "לא התכוון לדברי שטנה או אמר את המילה בזדון", ושלשון גזענית היא בלתי נסבלת "בלי תלות בכוונתה".

"מטרת השפה היא לתקשר ביעילות", טוען חייט, "אם הקהל שלך נפגע מביטוי המילה, נפגעת התקשורת, ולפיכך עליך למצוא מילה אחרת... אבל [גם] אם נחליט לשנות את אמות המידה שלנו כך שביטוי השמצה בכל הקשר שהוא ייחשב לבלתי מקובל, אין זה אומר שיש למחוק את ההבחנה בין שימוש לאזכור".

מעמד. מעבר לכך מעניינת ההתייחסות הבלתי מבוטלת ברשת ובעיתונות, וגם במדור הזה, למתחולל במערכת העיתון "החשוב בעולם". בן סמית כתב במאמר שפורסם בניו-יורק טיימס עצמו ("גלויה מפרו: למה מחזות המוסר בטיימס לא ייפסקו", 14 בפברואר), שלעיתון יש מקום מרכזי בלתי רגיל, "אולי לא בריא", בתקשורת, בתרבות ובפוליטיקה האמריקנית. "קרבות התרבות והרעיונות שהתחוללו בעבר בין ארגוני חדשות מתחוללים כעת בתוך הטיימס עצמו", הוא כותב. "הוא אינו עוד מקור מידע. הוא מבקש להיות הקול שלוחש באוזניכם בבוקר, תוכנית הלימודים בשיעור ההיסטוריה של ילדיכם, וההוראות לקרמול בצלי השאלוט לפסטה שתכינו לארוחת הערב".

לצד מקניל ולפניו פוטרו לאחרונה בקול רעש גדול עוד עיתונאים בטיימס, ובהם לורן וולף, שצייצה באהדה אישית מדי כלפי הנשיא ביידן; אנדי מילס, מפיק ההסכת "חליפות", לאחר שהועלו נגדו האשמות מצד נשים במערכת; ועורך מדור הדעות ג'יימס בנט, שאפשר פרסום מאמר של סנאטור שקרא לאכיפה פדרלית כנגד מחאת "חיי שחורים נחשבים".

לפי סמית, הנהלת הטיימס מתעקשת לתאר את כל ההתרחשויות הללו – חקירות התלונות נגד העובדים, המחאות, הפיטורים וההתפטרות – בתור "ההתנהלות הרגילה, החסויה והמורכבת של משאבי אנוש". סמית מסכם בהערכה כי "מעמדו הייחודי של הטיימס בעיתונות האמריקנית אינו יכול להתקיים עוד. תשומת הלב הנמרצת אליו,

NEW YORK

the New York Times

לצד עסק המינויים הדיגיטליים שגורם לחברה להיתלות בהשקפותיהם של מנויים הנוטים לשמאל, עשוי לדחוף את העיתון לנתיב מצר והולך בשמאל הפוליטי.

הארמנים עדיין לבד במערכה

PALLADIUM

תבוסתה של ארמניה לאזרבייג'ן בסוף 2020 במלחמת נגורנו-קרובך השנייה 2020, והסכמי השלום שנחתמו בחסות רוסית בתחילת 2021, מותירים את המדינה הקטנה – פחות משלושה מיליוני תושבים – עם אוכלוסייה פצועה ופסימית, גבולות פרוצים ומעמד גיאופוליטי מתערער והולך. שאלה של זהות מונחת בבסיס הטרגדיה הארמנית: "האם ארמניה היא מדינה מערבית, רפובליקה סובייטית לשעבר, מדינה נוצרית ייחודית במזרח התיכון, או משהו אחר לחלוטין?", שואל העיתונאי פין דפנסייר בכתבה "ארמניה היא מדינת חסות יתומה" במגזין פלדיום (12 בפברואר), המתמחה בסקירות ותחקירי עומק על סוגיות מרכזיות בגיאופוליטיקה.

דפנסייר מתאר בהרחבה, בליווי תמונות מעשירות, את מסעו מארמניה לנגורנו-קרובך ובחזרה, בתום מלחמת הכיבוש האזרית. הוא צפה בהמונים המתכנסים מול בניין הממשלה בירוואן בירת ארמניה וממתנינים שיוזמנו בשמם, משפחה אחרי משפחה, לעדכון בדבר גורלם של בנים, בעלים ואבות נעדרים, שמתו או נפלו בשבי במהלך המלחמה. הוא ביקר בבית החולים, וראה חיילים צעירים מחלימים בגבורה מכוויות שגרמו פצצות זרחן לבן, ששימשו את האזרים כדי לשרוף את הסבך שכוחות ארמניה הסתתרו בו. בינואר נסע לסטפנקרט, בירת נגורנו-קרובך, כדי לראות איך "הרפובליקה העצמאית" – מובלעת ארמנית הנתונה כעת לחסדיה של אזרבייג'ן – עברה את המלחמה, ומה מתחולל בה כיום.

בלב הקווקז, אותו מרחב הררי שבין הים הכספי על משאבי האנרגיה שלו לבין הים השחור והשוק האירופי, ארמניה נאבקה בכוחות גדולים ממנה. המובלעת הארמנית נגורנו-קרובך הטוענת לעצמאות אינה היחידה מסוגה באזור. חבל הארץ האזרי המנותק נחצ'יבאן ניצב בעורפה של ארמניה ממערב. חבל נגורנו-קרובך עצמו קרוע ומפוצל: ממש מעל בירתו, השוכנת בעמק, נמצאת עיירת המבצר ההררית שושה, הנמצאת כעת בידי האזרים. טורקיה ואזרבייג'ן מוחצות את ארמניה ממערב ומזרח בשיתוף פעולה, והמדינה הנוצרית נאלצת להסתמך על סחר עם איראן מדרום ועל הסדרי הביטחון שמעניקים לה הרוסים.

גם גבולות הזהות פרוצים ומדממים. ארמניה היא אירופית, אמרו מרואיינים אחדים לדפנסייר. היא בוחנת את עצמה בעדשה מערבית מאז ההלניזציה שלה בעת העתיקה. במאה ה-19 היא הפנימה את הרומנטיקה ואת הלאומנות, ובמאה ה-21 היא מבקשת להפנים את הדמוקרטיה ושלטון החוק. אבל אחרים לעגו למחשבה הזאת. "אנחנו דומים יותר לפרסים ולאשורים... אולי אפילו דומים לסלאבים, ליהודים, לכורדים", אמר לדפנסייר אחד ממכריו במשרד הכלכלה הארמני.

אבל לא רק חולשתם הצבאית והכלכלית של הארמנים הוכחה במלחמה, אלא גם חולשתם הלאומית. בנסיעתו לירואן מטורונטו פגש דפנסייר ארמנים רבים בני הפזורה שנהרו למולדתם ההיסטורית כדי להושיט יד למדינה הסובלת: בסיוע רפואי, בציוד ובתמיכה כספית. אבל כוחה של התפוצה הארמנית מוגבל מאוד. כ-11 מיליון ארמנים חיים ברחבי העולם, פי כמה מהארמנים החיים בארצם, אך הם לא הצליחו לעורר את המערב למצוקתם. רק צרפת הביעה רצון להיחלץ לעזרה במהלך המלחמה, וגם זאת כנראה בגלל סכסוכיה שלה עם טורקיה. האמריקנים והאירופים לא מעוניינים לסייע למדינה הנצורה. גם ישראל, הנתונה לכאורה במאבק מערבי-מוסלמי דומה לזה של הארמנים, מסייעת דווקא לאזרים תמורת אספקת נפט. לארמנים אין בעלי ברית, והאינטרסים כולם ערוכים נגדם.

"ארמניה תהיה מדינת חסות – לכל הפחות – של רוסיה בעתיד הקרוב", מכריע דפנסייר. "הברירה העומדת בפניה היא אם לעשות זאת באי רצון, או לקבל לחלוטין את ההשפעה הרוסית כחלק מאסטרטגיית ההישרדות שלה". אבל, הוא מזהיר,

בהתחשב במגמת ההיחלשות של רוסיה בטווח הארוך, ארמניה תהיה הראשונה להינטש ברגע שהרוסים יוותרו על המעורבות בקווקז. אז היא תהיה חלשה מתמיד, "ומוקפת באויבים חזקים ונועזים יותר... כשהצדדים המעורבים ימצו לחלוטין את הדרכים הדיפלומטיות, השולחן יהיה ערוך למלחמה הבאה. במובנים רבים הוא כבר ערוך לכך. יש יותר מדי מוקשים, ואין דרך לנטרל אותם".

הקומוניזם ממשיך למוטט משטרים

גבולות פרוצים ומערך בינלאומי עוין מציבים אתגר גם בפני קולומביה – שקלטה לתוכה בשנים האחרונות יותר משלושה מיליוני פליטים משכנתה החבולה ממזרח, ונצואלה. במאמר "מְדוּרוּ הוא האיום החמור ביותר על קולומביה" (אל-בוגוטנו, 25 בינואר), העיתונאית הוונצואלנית ניטו פֶרס אוסוֹנָה מזהירה את הציבור הקולומביאני מפני ציר הרשע המאיים עליו, בין השאר באמצעות זרם הפליטים. בהביאה שלל עדויות, דיווחי עיתונות ומסמכים רשמיים היא מציירת תמונה של סכנה ממשית לעצמאותה של קולומביה.

באמצע ינואר פורסם דבר לכידתה של רשת סוכנים ונצואלנים וקובנים שחדרו למדינה כדי "לפתח אסטרטגיות לערעור האזור"; בספטמבר שעבר גורשו מקולומביה 29 סוכני שירות המודיעין של משטר ניקולס מדורו, נשיא ונצואלה, שעברו את הגבול לקולומביה ופעלו "לחדור למשטרה, לצבא ולסוכנויות המודיעין כדי להשיג מידע על הממשלה ועל שירותי הביטחון"; ביוני 2020 נלכד איש צבא ונצואלני שביקש מקלט בקולומביה אבל למעשה היה מעורב בפעילות ריגול.

ארגוני הגרילה הקומוניסטיים של קולומביה – פארק (FARC) וצבא השחרור הלאומי (ERN), המעורבים עמוקות בעסקי הסמים – מקבלים תמיכה ממדורו. מועמדיהם בבחירות בקולומביה זוכים למימון ולתמיכה פוליטית, ומנהיגי פארק פועלים מלב קראקס, בירת ונצואלה, ומצליחים להשתלט על ה"עסקים" המקומיים בחסות מדורו: "28 קבוצות גרילה לאומיות וזרות פועלות בוונצואלה – אבל מנהיגי הכנופיות הקולומביאניות הרחיבו את מבצעי הסחר בסמים שלהם בחופי ונצואלה, מהאיים ההולנדיים במערב ועד טרינידד וטובגו במזרח".

לפי אוסונה, מטרתן של הפעולות המערערות הללו היא "להטמיע את האומה", דהיינו את קולומביה, "בציר הבוליבריאני" – ברית סחר בין כמה מדינות מרכז ודרום-אמריקניות בעלות מאפיינים אידאולוגיים פאן לטינו-אמריקניים, הבולטות שבהן ונצואלה, קובה ובוליביה. אוסונה מצטטת את דיווחי הממשלה על תוכניות קובניות להתערב בבחירות 2022 בקולומביה, ולערער את המדינה ואת הביטחון הלאומי. מרגלים רוסים נתפסו גם כן, וגורשו מהמדינה – וארגון חיזבאללה הלבנוני מייצר בה הכנסות מסמים ומלבין בה כספים. ונצואלה משמשת בסיס עורפי גם לשלושת הכוחות הללו – קובה, רוסיה וחיזבאללה – בבואם לפעול בקולומביה.

אוסונה הוונצואלנית מבקשת לגייס את דעת הקהל הקולומביאנית למען שינוי המשטר בוונצואלה, ומובנת שאיפתה להציג את החלום הבוליבריאני-צ'אביסטי של מדורו על "קולומביה הגדולה" בתור איום על עצמאות קולומביה. "החלפת הממשל בוונצואלה היא ההבדל בין ריבונות ועצמאות לבין כניעה למתקפה הקסטרו-קומוניסטית באמריקה הלטינית", היא כותבת. לחיזוק דבריה היא מביאה גם את דבריו של נשיא קולומביה לשעבר, אלווארו אוריבה ולס, שקובע: "את כל מה שנעשה בוונצואלה הם רוצים לעשות בקולומביה. כשקסטרו מודריך את ממשלת ונצואלה כיצד לרגל אחר שכנותיה ולהכניע אותן, היעד הראשון באסטרטגיה הזאת הוא קולומביה".

דרושים: ניסויים כושלים

דמינו שאתם נשיאי ארצות הברית לפני מאה שנה, במקומו של וודרו וילסון. ג'יני מופלא, נוסע בזמן, מספר לכם על נפלאות הטכנולוגיה בשנת 2020. אתם רוצים להשיג את הפירות האלה מוקדם יותר, עוד בחייכם, וחושבים: מה אפשר לעשות כדי להקדים בחמש שנים בלבד כל המצאה ופיתוח מדעיים שיתרחשו במאה השנים הקרובות?

את השאלה הזאת מציג סטיוארט באק, סגן נשיא למחקר במכון על שם ארנולד ונצ'רס, במאמר "לברוח מפרדוקס המדע" (וורקס אין פרוגרס, אוקטובר 2020). למי שחי היום קשה לענות עליה, אבל אולי לוודרו וילסון זה היה קל יותר: הוא היה מקים מוסדות לעידוד מחקר רפואי ומדעי, כמו אלה שקמו ב-1930 וב-1950 באמריקה,

ומוציאים כיום בארה"ב 45 מיליארד דולרים בשנה על מענקי מחקר. אבל המוסדות האלה קמו גם במציאות שלנו; אם הם מאפשרים לנו להקדים כל גילוי והמצאה בחמש שנים, זה כבר נכנס לתחשיב שהציג לכם הג'ני. האם תוכלו להצליח יותר מכך?

באק מעלה את השאלה הזאת לנוכח הראיות המצטברות והולכות לכך שקצב החדשנות המדעית פוחת (או לכל הפחות נותר יציב אף שהמשאבים המוקצים למדע גדלים והולכים), וכן על רקע "משבר השחזור" – העובדה שמחקרים רבי השפעה שנערכים בשנית אינם מעלים אותן תוצאות שהעלה המחקר המקורי, באופן המעורר חשד שהתוצאות המרתקות היו מקריות, או עוותו בשוגג או במזיד. לפי באק, רבים חושבים שחתיירה לפתרון אחת הבעיות הללו תעצים בהכרח את הבעיה האחרת: אם נבחן בקפידה ונשכפל כל מחקר, נפגע עוד יותר בקצב ההתקדמות; אם נקדיש משאבים רבים יותר למחקרים חדשים, נשיג מחקרים רבים יותר שאינם ניתנים לשכפול, והמדע שלנו יהיה "רע".

אבל באק מציע דרך לפתור את שתי הבעיות גם יחד, ובתוך כך לענות על שאלת וודרו וילסון והג'ני. אחרי שהוא שולל גישות אחרות, כמו הגרלה בין מיזמי מחקר ו"מימון המדען, לא הפרויקט", הוא מציע שמכוני המדע הממשלתיים, המעניקים מימון ציבורי למחקרים, ידרשו שיעור מסוים של מחקרי אפס-הצלחה או מחקרים "כושלים", כלומר – מחקרים המוכיחים שדבר מה אינו עובד. כמה? בתחום החינוך נערך מחקר מקיף על תוכניות שאנשים רבים מעלים בניסיון להעלות את רמת הלימודים בבתי הספר; רק 10 אחוזים מהן השיגו תוצאות חיוביות, ו-90 אחוזים נכשלו. זהו לדעתו הקצה האחד של הספקטרום. מנגד, חברות תרופות שהשקיעו מיליארדים בפיתוח, בבטיחות, בניסויים בחיות ובניסויים ראשונים בבני אדם, מדווחות על 40 אחוזי כישלון בניסויי שלב 3. הכסף והזמן שמשקיעות החברות הללו מעידים שזהו כנראה הקצה האחר.

בקצרה, אומר באק, סוכנויות המימון הפדרלי צריכות להפסיק לצפות רק להצלחה ולהעריך רק הצלחה. "אי אפשר להבטיח הצלחה עתידית בלי להצטמצם לפיתוחים תוספתיים או לעוות את המדע". אם ברצוננו לעודד מחקר בעל יושרה בתחומים חשובים, "עלינו לדרוש שיעור מסוים של תוצאות כושלות", הוא קובע.

לצד זאת, באק מציע להקים סוכנות פדרלית עצמאית שמטרתה לעודד ניסויי שכפול של מחקרים רבי השפעה, לפרסם כתב עת מדעי שנועד לפקפק בקונצנזוס ולערער על מאמרים שמופיעים בממות פרסום כמו "סיינס" או "נייצ'ר", ולממן מחקרים שפונים בכיוון שונה לחלוטין מהקונספציה האקדמית. אנחנו יכולים לשפר את מהירות החדשנות וגם את יכולת השכפול, כותב באק, "באמצעות תמרוץ תוצאות כושלות, ומימון פרקליטי שטן שיחתרו לשלול את הדוגמה הקיימת או יפעלו מחוצה לה".

